การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของโรงเรียนในภาคตะวันออก*

Learning Management for 21st Century Students' Skills Development According the Learning and Innovation Skill of Schools in the Eastern Region

Received:	*March*	*8, 2019*
Revised:	*July*	*29, 2019*
Accepted:	*July*	*30, 2019*

ธีรังกูร วรบำรุงกุล (Theerangkoon Warabamrungkul)**
พรสวัสดิ์ ศิรศาตนันท์ (Pornsawad Sirasatanan)***
เริงวิชญ์ นิลโคตร (Reongwit Nilkote)****
สมปอง มูลมณี (Sompong Mulmanee)*****

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของโรงเรียนในภาคตะวันออก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัย การสัมภาษณ์ และการจัดสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา จำแนกประเภทของข้อมูลแล้วสังเคราะห์สรุปผลภาพรวม

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของโรงเรียนในภาคตะวันออก มีเป้าหมายตามมาตรฐานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักสูตรแกนกลางและมีการแทรกการพัฒนาทักษะของผู้เรียนตามเนื้อหา แต่ละเนื้อหามีกิจกรรมและวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมเป็นส่วน ๆ รวมถึงการจัดการเรียนรู้มีปัจจัยเกื้อหนุนอย่างน้อย 3 ประการ คือ ปัจจัยด้านการบริหาร ปัจจัยด้านการจัดการเรียนรู้

---

* บทความวิจัยเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของโรงเรียนในภาคตะวันออก

This research article is a part of research project: Learning Management Model for 21st Century Students' Skills Development According the Learning and Innovation Skill of Schools in the East Region.

** อาจารย์ ดร. ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000

Lecturer Ph.D., Department of Educational Administration, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University, Muang District, Chanthaburi 22000, Email: theerawara@gmail.com, theerangkoon.w@rbru.ac.th

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000

Asst. Prof. Ph.D., Department of Educational Administration, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University, Muang District, Chanthaburi 22000, Email: sirasa.porn@gmail.com

**** อาจารย์ ดร. ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000

Lecturer Ph.D., Department of Educational Administration, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University, Muang District, Chanthaburi 22000, Email: mong_rnk@hotmail.co.th

***** อาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000

Lecturer at Thai Language Department, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University, Muang District, Chanthaburi 22000, Email: sompong.m.@rbru.ac.th

และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และทำให้ได้ผลลัพธ์ที่เหมาะสมกับสภาพและบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่ง มีความเหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของโรงเรียนในภาคตะวันออก

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ สถานศึกษาทุกแห่งทั่วประเทศควรมีการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ครอบคลุมทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อใช้เป็นนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทความเหมาะสม ความพร้อม เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม

คำสำคัญ : กิจกรรมการจัดการเรียนรู้, ทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21, ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม

Abstract

The objectives of this research were to study the conditions and learning management activities model for 21st century student's skills development according the learning and innovation skill of schools in the eastern region. The research was a qualitative research. The documents and researches analysis, interview, and focus group discussion were used with the key informants. Content analysis was employed for typology and taxonomy analysis and synthesis.

The research found that the learning management conditions for 21st century student's skills development according the learning and innovation skill of schools in the eastern region had been the goal was to meet the basic education standards according to the core curriculum and the development of participants' skills based on the content. Each asset has an activity and how to manage learning to develop the skills of the 21st century learners of learning and innovation skills. The management of the learning was at least three factors for the administration, the management factor, learning factors and environmental factors contributing to the learning environment. The integrated learning management activity model can make students had been the learning and innovation skill and achieve appropriate results to the condition and context of each educational institution. It was appropriate to manage learning to improve the 21st century students' learning skills according the learning and innovation skill of schools in the eastern region.

Suggestion of this research was that all schools around the country should develop an integrated learning unit that covers eight groups of learning to use as an innovative management learning team that complies with the suitability context, to improve the 21st century students' learning skills according the learning and innovation skill.

Keywords: learning management activity, 21st century students' skills, learning and innovation skill

บทนำ

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการ วิธีการในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้โดยมีการจัดบรรยากาศ เนื้อหาสาระ กระบวนการ การประเมินผลการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน แหล่งการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาคนและชีวิตให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มตามความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความต้องการของผู้เรียน มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนสามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริง ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียนทุกขั้นตอน กระบวนการจัดการเรียนรู้มีผลต่อสมองของมนุษย์ซึ่งมีศักยภาพในการเรียนรู้สูงสุด ผู้สอนจะต้องสนใจและให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสมอง (Head) จิตใจ (Heart) มือ (Hand) และสุขภาพองค์รวม (Health) การจัดกระบวนการเรียนรู้ควรจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมศักยภาพ ความเก่ง ความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคล กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ผู้สอนทำหน้าที่เตรียมการ จัดสิ่งเร้า ให้คำปรึกษา วางแนวกิจกรรมและประเมินผล เพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นคนดี คนเก่ง และมีสุข (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, 2542: 2-3, 8) การที่จะทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขได้ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในยุคปฏิรูปการศึกษาจะต้องเป็นคนเก่ง คนดี และมีสุขก่อน สามารถเป็นต้นแบบให้แก่ผู้เรียนได้ นอกจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แล้วยังต้องเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ กระตุ้น และส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง ตลอดจนสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย โดยผู้เรียนได้เรียนรู้ภายใต้บรรยากาศของความสนุกสนานเพลิดเพลิน ได้เรียนรู้จากภาพ แสง สี เสียง เพลง และคำพูด เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าถึงองค์ความรู้อย่างแท้จริง คือ มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้สามารถนำองค์ความรู้นั้นไปใช้แก้ปัญหาได้ (พิชญาภา ยืนยาว และณัฐวรรณ พุ่มดียิ่ง, 2560: 907) ประกาศิต อานุภาพแสนยากร (2556: 8) ได้อธิบายไว้ว่า การจัดการเรียนรู้เป็นการส่งเสริม พัฒนาให้ผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือการเปลี่ยนแปลงทางสติปัญญาที่มีลักษณะค่อนข้างถาวร โดยเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกหัดที่มีการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน การเปลี่ยนแปลงนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งพฤติกรรมภายนอกและพฤติกรรมภายใน ผลที่ได้รับจากการเปลี่ยนแปลง คือ ความรู้ อารมณ์ และทักษะใหม่ สุรางค์ โค้วตระกูล (2553: 186) และอัชรา เอิบสุขศิริ (2556: 48) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การจัดการเรียนรู้เป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนพฤติกรรมซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือจากการฝึกฝนหรือฝึกหัด การจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบหลัก ๆ อยู่ 3 ประการ คือ 1) มนุษย์ต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจาก "ไม่รู้" เป็น "รู้" "ทำไม่ได้" เป็น "ทำได้" "ไม่เคยทำ" เป็น "ทำ" 2) การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมนั้นต้องเป็นไปอย่างถาวร (Permanent not Temporary) และ 3) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น เกิดจากประสบการณ์ การฝึกฝนและการฝึกหัดไม่ใช่จากเหตุอื่น (สิริอร วิชชาวุธ, 2554: 2) ซึ่งการจะทำให้เกิดการเรียนรู้ดังกล่าว ครูต้องมีสมรรถภาพ 3 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ คือ ความรู้ในเรื่องที่จะนำไปใช้สอน ความรู้ในวิชาชีพครู ความรู้รองอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ 2) ด้านเทคนิควิธี คือ ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ เช่น งานจัด

กิจกรรมการเรียนรู้ งานกิจการนักเรียน งานแนะแนว งานธุรการ งานวิจัยในชั้นเรียน งานพัฒนาสังคม เป็นต้น และ 3) ด้านคุณลักษณะ คือ ลักษณะของการเป็นครูที่ดี ประกอบด้วย มีความรัก ความศรัทธาและภาคภูมิใจในวิชาชีพครู มีค่านิยมที่พึงประสงค์ ตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรม จริยธรรม และมีจรรยาบรรณในวิชาชีพครู มีความตระหนักในคุณค่าของการดำรงรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ และมีจิตสำนึกในการพัฒนาสังคมและมีจิตใจเป็นประชาธิปไตย (ธีรังกูร วรบำรุงกุล และนริศ สวัสดี, 2561: 3503-3504) จะเห็นได้ว่า นักวิชาการทั้ง 4 ท่านมีความเห็นที่ตรงกัน คือ การจัดการเรียนรู้เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์และการเรียนรู้สิ่งใหม่ การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงต้องเป็น Active Learning คือ การเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ ความสนใจความกระตือรือร้น และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน มุ่งเน้นความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองในตัวผู้เรียนมากขึ้น โดยผู้เรียนมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเอง รวมถึงผู้สอนต้องมีสมรรถภาพใน 3 ด้านดังกล่าวแล้วข้างต้นด้วย (สุพรรณี ชาญประเสริฐ, 2557: 3-6) การเรียนรู้จะไม่ใช่การฟังเพียงอย่างเดียว จะต้องเกิดการเรียนรู้ผ่านการอ่าน การเขียน การอภิปราย การแก้ปัญหาหรือการประยุกต์ใช้สู่สถานการณ์จริงร่วมกันด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สูงสุด ทั้งด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนจะต้องมีส่วนร่วมในงานที่ก่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม

การพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม จึงต้องพิจารณาจากองค์ประกอบและแนวคิดเกี่ยวกับทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 วิจารณ์ พานิช (2555: 16-21) ได้กล่าวถึงการพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ไว้ว่า สาระวิชาหลัก (Core Subjects) ประกอบด้วย ภาษาแม่และภาษาสำคัญของโลก ศิลปะ คณิตศาสตร์ การปกครองและหน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โดยวิชาแกนหลักนี้จะนำมาสู่การกำหนดเป็นกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์สำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) หรือหัวข้อสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยการส่งเสริมความเข้าใจในเนื้อหาวิชาแกนหลักและสอดแทรกทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เข้าไปในทุกวิชาแกนหลัก คือ ความรู้เกี่ยวกับโลก (Global Awareness) ความรู้เกี่ยวกับการเงิน เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ (Financial, Economics, Business and Entrepreneurial Literacy) ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี (Civic Literacy) ความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Literacy) รวมทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่จำเป็นอีก 4 กลุ่ม คือ 1) ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม 2) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี 3) ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ และ 4) ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ ในทักษะ 4 กลุ่มดังกล่าว ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม จะเป็นตัวกำหนดความพร้อมของผู้เรียนเพื่อการเข้าสู่โลกการทำงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในปัจจุบัน ได้แก่ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา การสื่อสารและการร่วมมือ งานวิจัยเรื่องนี้เน้นศึกษาด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมซึ่งเป็นทักษะที่มุ่งเน้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การร่วมมือทำงาน การทำงานเป็นทีม การสร้างนวัตกรรม และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมจึงเป็นพื้นฐานที่มีความจำเป็นในการทำงานในอนาคต ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม จะเป็นตัวกำหนดความพร้อมของผู้เรียนในการเข้าสู่การทำงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้นใน

ปัจจุบัน เป็นทักษะที่สำคัญในการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนในการเข้าสู่โลกของการทำงานในระบบเศรษฐกิจที่มีความซับซ้อน และมีเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทำงานมากขึ้น เป็นทักษะที่มีผลต่อความพร้อมสำหรับการดำรงชีวิตที่ซับซ้อนมากขึ้นและการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในการทำงาน โดยมุ่งเน้นด้านความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร การคิดเชิงวิเคราะห์ และการทำงานร่วมกัน เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับผู้เรียนในอนาคต (วิจารณ์ พานิช, 2555: 17; มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 2557 : 1-2; สุภาพร ศรศิลป์, 2559 : 37)

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ผู้สอนต้องมีคุณสมบัติมากกว่าการเป็นผู้ที่ทำหน้าที่สอน (Instructor) ผู้สอนต้องมีลักษณะของผู้ที่สามารถชี้แนะการเรียนรู้ (Learning Coaching) และสามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำนักเรียนท่องเที่ยวไปสู่โลกแห่งการเรียนรู้ได้ (Learning Travel Agent) จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า บทบาทของผู้สอนจากยุคสมัยก่อนจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อก้าวสู่ยุคแห่งศตวรรษที่ 21 ผู้สอนในโลกยุคใหม่ต้องมีความรอบรู้มากกว่าการเป็นผู้ดูแลรายวิชาที่สอนเท่านั้น แต่ผู้สอนมีบทบาทของการเพิ่มพูนความรู้แก่ผู้เรียน เสริมสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพในศตวรรษที่ 21 การจัดการเรียนรู้ต้องมีความสัมพันธ์ มีขั้นตอนและกระบวนการที่เป็นลำดับที่ผู้เรียนสามารถมีส่วนร่วมกับการเรียนการสอน เช่น การกำหนดปัญหาที่สนใจและการทำกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และสามารถบูรณาการกับรายวิชาอื่น ๆ ได้ การศึกษาสภาพและรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของโรงเรียนในภาคตะวันออก จึงมีความสำคัญต่อการการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียนในโรงเรียนภาคตะวันออก ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมจะเป็นตัวกำหนดความพร้อมของผู้เรียนในโลกของศตวรรษที่ 21 ที่การทำงานมีความซับซ้อนมากขึ้น มีเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทำงานมากขึ้น มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การร่วมมือทำงาน การทำงานเป็นทีม การสร้างนวัตกรรม การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ผู้สอนจึงไม่ใช่เป็นเพียงผู้มอบความรู้ผ่านการสอนให้กับผู้เรียนเพียงอย่างเดียว แต่ผู้สอนยังต้องเป็นผู้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

สำหรับภาคตะวันออกเป็นภาคที่มีบริบทแตกต่างจากภาคอื่น ๆ เนื่องจากเป็นเขตชายแดน มีบางส่วนติดชายแดนประเทศกัมพูชา ประกอบด้วย 7 จังหวัด คือ จังหวัดจันทบุรี จังหวัดชลบุรี จังหวัดตราด จังหวัดระยอง จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดสระแก้ว เป็นภาคที่มีความพร้อมในหลาย ๆ ด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม มีความหลากหลายในอาชีพ มีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 4 เขต คือ เขต 6, 7, 17 และ 18 รวมจำนวน 151 โรงเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 9,756 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6, 7, 17 และ เขต 18, 2561: ออนไลน์) ซึ่งทางด้านการศึกษายังมีปัญหาที่สำคัญทั้งคุณภาพการศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แม้ว่าจะได้มีหน่วยงาน/สถาบันบางส่วนมาพัฒนาอยู่บ้าง ผู้ได้รับวิทยฐานะในภาคตะวันออกมีอยู่จำนวนน้อย เนื่องจากขาดการทำผลงานวิชาการ ทั้งที่เป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัย ประกอบกับรายงานการประเมินตนเองของโรงเรียนต่าง ๆ พบว่า มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตรอยู่ในระดับพอใช้ ไม่บรรลุเป้าหมาย มี

ข้อเสนอ คือ 1) ทำโครงการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรูปแบบต่าง ๆ ให้หลากหลายเพื่อซ่อมเสริมความรู้ให้ผู้เรียนในด้านที่ไม่ผ่านเกณฑ์ โดยเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์และวิชาภาษาอังกฤษ 2) พัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในด้านการคิดและให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น 3) โรงเรียนควรพัฒนาระบบการนิเทศ ติดตาม ควบคุม กำกับติดตามผลการปฏิบัติงานตามแผนงานให้เป็นระบบ และตรวจสอบได้ 4) ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ได้หลักสูตรท้องถิ่นตามความต้องการของชุมชน 5) ให้ครูนำผลการพัฒนาตนเองมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มากที่สุด 6) ส่งเสริมให้ครูมีการทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนทุกรายวิชาและมีแผนการสอนแบบบูรณาการทุกรายวิชา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6, 7, 17 และ เขต 18, 2561: ออนไลน์)

จากความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ข้างต้น ส่งผลให้การศึกษาสภาพและรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของโรงเรียนในภาคตะวันออกมีความสำคัญต่อการพัฒนาด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียนเป็นอย่างมาก เพื่อให้ได้ข้อมูลสรุปภาพรวมเกี่ยวกับสภาพและรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของโรงเรียนในภาคตะวันออก อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพทางการศึกษาได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของโรงเรียนในภาคตะวันออก
2. เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม

วิธีดำเนินการ

1. ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพและรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม เพื่อให้ได้ข้อคำถามในการสัมภาษณ์และแนวการสนทนากลุ่ม มี 6 ข้อคำถาม คือ สภาพการจัดการเรียนรู้ การบริหาร การจัดการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ลักษณะของผู้เรียน และรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม
2. การสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของโรงเรียนในภาคตะวันออก
3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของโรงเรียนในภาคตะวันออก โดยใช้บรรยากาศและพลวัตของกลุ่มในการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มที่มีต่อสภาพและรูปแบบการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของโรงเรียนในภาคตะวันออก จึงทำให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมถึงเป็นการเตรียมพื้นที่นำ

ร่องเบื้องต้นในการพัฒนากิจกรรมสนับสนุนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของโรงเรียนในภาคตะวันออกต่อไปได้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกที่เลือกอย่างเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) โดยมีเกณฑ์ในการเลือก คือ 1) เป็นผู้บริหารสถานศึกษา หรือครูในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาของรัฐในภาคตะวันออก 2) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม 3) ยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัยและให้ข้อมูลด้วยความเต็มใจ จำนวน 30 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 7 คน
2. ครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก จำนวน 23 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ และแนวการสนทนากลุ่ม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ตอนที่ 2 คำถามที่ในการสัมภาษณ์และแนวการสนทนากลุ่ม มี 6 ข้อคำถาม คือ สภาพการจัดการเรียนรู้ การบริหาร การจัดการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ลักษณะของผู้เรียน และรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม

ขั้นตอนการดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์และแนวการสนทนากลุ่ม

ขั้นที่ 1 ศึกษาทบทวนแนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นที่ 2 นำสารสนเทศที่ได้จากการทบทวนมาสร้างข้อคำถามในการสัมภาษณ์และแนวการสนทนากลุ่มให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของประเด็นที่ต้องศึกษา

ขั้นที่ 3 ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ใช้วิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ประกอบด้วยด้านภาษา ด้านการวัดและประเมินผล และด้านวิธีวิทยาการวิจัยทางการศึกษา มีค่าเท่ากับ 1.00

ขั้นที่ 4 ปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและนำข้อคำถามในการสัมภาษณ์และแนวการสนทนากลุ่มที่ได้รับการแก้ไขปรับปรุงแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้ง

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มตามประเด็นที่กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์และแนวการสนทนากลุ่ม โดยใช้การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal) คือ การนัดหมายวัน เวลา สถานที่ในการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม คณะผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์หรือผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มได้รับทราบก่อนการสัมภาษณ์หรือการสนทนากลุ่มทุกครั้ง วิธีดำเนินการในการลงภาคสนามสำหรับการสัมภาษณ์หรือการสนทนากลุ่ม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมตัวก่อนสัมภาษณ์หรือการสนทนากลุ่ม โดยการเตรียมแบบสัมภาษณ์และแนวการสนทนากลุ่ม อุปกรณ์บันทึกเสียงและอุปกรณ์จดบันทึก

ขั้นที่ 2 การติดต่อขอสัมภาษณ์หรือการเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม คณะผู้วิจัยติดต่อกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่ต้องการสัมภาษณ์โดยตรง โดยคณะผู้วิจัยได้แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์หรือการสนทนากลุ่มก่อนทุกครั้ง เมื่อผู้ให้ข้อมูลหลักยินยอมให้การสัมภาษณ์หรือเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม จึงมีการนัดวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์หรือการสนทนากลุ่ม

ขั้นที่ 3 ลงภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์และการจัดสนทนากลุ่ม โดยคณะผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ด้วยการดำเนินการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มตามวัน เวลา และสถานที่ ที่ได้กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 นำข้อมูลที่ได้จากสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์ผลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ

การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลโดยนำข้อมูลทั้งในรูปเอกสารและงานวิจัย ผลการสัมภาษณ์ ผลการสนทนากลุ่มที่บันทึก เก็บรวบรวมได้จากแหล่งต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านเวลา สถานที่ และบุคคล โดยตรวจสอบว่า ข้อมูลเรื่องเดียวกันต่างแหล่งที่มาจะเหมือนกันหรือไม่ มาสรุปรวม เปรียบเทียบความสอดคล้อง รวมทั้งเพิ่มเติมประเด็นสำคัญให้มีเนื้อหาสาระที่สมบูรณ์และครอบคลุมประเด็นวิเคราะห์ที่กำหนด

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigation Triangulation) หลังจากได้รับข้อมูลที่ไม่มีความมั่นใจ ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบข้อมูลโดยเปลี่ยนผู้สัมภาษณ์และตรวจสอบว่า ข้อมูลที่ได้เหมือนกัน

3. การตรวจสอบสามเส้าด้วยวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เริ่มเก็บข้อมูลด้วยการศึกษาเอกสารและงานวิจัย ต่อด้วยการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม แล้วนำมาบันทึกร่วมทั้งพิจารณากิริยา ท่าทาง พฤติกรรม บรรยากาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อใช้ประกอบการแปลความหมายร่วมกับการถอดเทป และการบันทึกภาคสนามในหลาย ๆ วิธี และมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยวิธีนำข้อมูลที่ได้กลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่าน (member check) หรือกลับไปถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความเป็นจริงตามประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลมากที่สุด เพื่อทำให้เชื่อมั่นได้ว่า รายงานการวิจัยมีข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ ที่มีความครอบคลุมเพียงพอในการพรรณนาวิเคราะห์ และอธิบายลงข้อสรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มมาประมวลผลข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) คณะผู้วิจัยได้ทำไปพร้อม ๆ กันทุกครั้งที่ได้ข้อมูลมา โดยการจัดประเภทและจัดหมวดหมู่ของข้อมูลสังเคราะห์ แปลความหมายและตีความข้อมูลที่ได้รวบรวมมาหลังการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มทุกครั้ง คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลไปถอดบันทึกเสียง รวบรวม เรียบเรียงความ และตรวจสอบความหมายกับผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในแต่ละครั้ง พร้อมทำการแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้องจนครบและสมบูรณ์

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. การกำหนดมาตรฐานทางการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงถึงสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพสอดรับกับความต้องการทางสังคมและเป็นหลักสูตรตามมาตรฐานทางการศึกษา ไม่แยกชีวิตจริงออกจากการเรียนรู้ สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของโรงเรียนในภาคตะวันออก จึงมีเป้าหมายตามมาตรฐานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักสูตรแกนกลางและมีการแทรกการพัฒนาทักษะของผู้เรียนตามเนื้อหา แต่ละเนื้อหามีกิจกรรมและวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมเป็นส่วน ๆ รวมถึงการจัดการเรียนรู้มีปัจจัยเกื้อหนุนอย่างน้อย 3 ประการ คือ ปัจจัยด้านการบริหาร ปัจจัยด้านการจัดการเรียนรู้ และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

2. รูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไม่ได้เน้นไปที่การพัฒนาด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมเพียงทักษะเดียว แต่ได้มีการดำเนินการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและส่งเสริมการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนโดยภาพรวม มีรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การจัดการเรียนรู้โดยเน้นประสบการณ์เป็นฐาน การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง การจัดการเรียนรู้เพื่อความเข้าใจ 6 ด้าน การจัดการเรียนรู้บนฐานการวิจัย การจัดการเรียนรู้ผ่านโครงงาน การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ทั้งนี้ จากการจัดสนทนากลุ่มครูและผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเป้าหมายได้ข้อสรุปว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และทำให้ได้ผลลัพธ์ที่เหมาะสมกับสภาพและบริบทของสถานศึกษาแต่ละที่ได้เป็นอย่างดี มีความเหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของโรงเรียนในภาคตะวันออก

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาสภาพและรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ด้วยการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ได้ข้อคำถามในการสัมภาษณ์และแนวการสนทนากลุ่ม 6 ข้อคำถาม คือ สภาพการจัดการเรียนรู้ การบริหาร การจัดการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ลักษณะของผู้เรียน และรูปแบบกิจกรรมการจัดการเพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม แล้วนำข้อคำถามทั้ง 6 ข้อ ไปใช้ในการสัมภาษณ์

และการสนทนากลุ่ม พบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของโรงเรียนในภาคตะวันออก มีเป้าหมายตามมาตรฐานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักสูตรแกนกลางและมีการแทรกการพัฒนาทักษะของผู้เรียนตามเนื้อหา แต่ละเนื้อหามีกิจกรรมและวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมเป็นส่วน ๆ รวมถึงการจัดการเรียนรู้มีปัจจัยเกื้อหนุนอย่างน้อย 3 ประการ คือ ปัจจัยด้านการบริหาร ปัจจัยด้านการจัดการเรียนรู้ และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และทำให้ได้ผลลัพธ์ที่เหมาะสมกับสภาพและบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่ง มีความเหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของโรงเรียนในภาคตะวันออก จึงสามารถนำผลจากการวิจัยมาอภิปรายได้ดังนี้

1. การศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของโรงเรียนในภาคตะวันออก พบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของโรงเรียนในภาคตะวันออก มีเป้าหมายตามมาตรฐานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักสูตรแกนกลางและมีการแทรกการพัฒนาทักษะของผู้เรียนตามเนื้อหา แต่ละเนื้อหามีกิจกรรมและวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมเป็นส่วน ๆ รวมถึงการจัดการเรียนรู้มีปัจจัยเกื้อหนุนอย่างน้อย 3 ประการ คือ ปัจจัยด้านการบริหาร ปัจจัยด้านการจัดการเรียนรู้ และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ดังข้อมูลที่ได้จากผู้บริหารสถานศึกษาและครูหลายท่าน เช่น

“...โรงเรียนเราได้จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง มีการจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกันรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ส่งเสริม สนับสนุน ให้ครูสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้ง มีการกระตุ้นให้ครูใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ครูและนักเรียนสามารถเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนรู้ ทำให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับพ่อ แม่ ผู้ปกครอง และคนในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ซึ่งทั้งหมดที่ ผอ.กล่าวมานี่อยู่ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนที่โรงเรียนทุกแห่งดำเนินการ และจะมีการสอดแทรกการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ให้กับนักเรียนไปในตัวตามกระบวนการที่ครูส่งเสริม และนักเรียนได้มีส่วนร่วม...

(ผู้บริหารสถานศึกษา, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2561)

“...หากพูดถึงการพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 และเน้นที่ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ผอ. สรุปได้จากที่ทำจริง ๆ คือ โรงเรียนเราไม่ได้ชี้ชัดลงไปว่า หน่วยการเรียนรู้นี้จะเป็นการพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 และเน้นที่ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม หรืออะไรอย่างไร แต่จะมีการส่งเสริมให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ วิพากษ์วิจารณ์ด้วยเหตุและผลที่สอดคล้องกัน กระตุ้นให้นักเรียนได้ใช้ทักษะที่มีและครูช่วยเสริมในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ใช้กิจกรรมกลุ่มเป็นตัวพัฒนากระบวนการในการ

สื่อสาร การร่วมมือทำงาน การทำงานเป็นทีม การมีปฏิบัติสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สุดท้ายให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปสร้างนวัตกรรมขึ้นมา...”

(ผู้บริหารสถานศึกษา, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2561)

“...ในฐานะที่เป็นผู้บริหาร ผอ.ได้ใช้กระบวนการในการบริหารเกี่ยวกับการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคคล การบริหารทั่วไป การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน และการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ทั้งด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครู นักเรียนกับผู้บริหาร โรงเรียนกับชุมชน มาเป็นตัวช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุผลตามมาตรฐานการจัดการเรียนรู้แกนกลาง และพัฒนาทักษะของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน...”

(ผู้บริหารสถานศึกษา, สัมภาษณ์, 27 มิถุนายน 2561)

“...การสอนปกติเป็นการสอนตามเนื้อหาของหลักสูตรมาตรฐานแกนกลาง สพฐ. ส่วนการพัฒนาทักษะของนักเรียนคิดว่า ครูส่วนใหญ่ยึดตามสมรรถนะที่ต้องให้เกิดกับผู้เรียน เช่น มีความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา มีทักษะชีวิต ใช้เทคโนโลยีเป็น เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็เพราะตัวครู นักเรียน สื่อ วิธีการสอน การวัดและประเมินผล เป็นตัวช่วยเสริม...”

(ครู, สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2561)

“...เมื่อถามว่า มีการพัฒนาทักษะของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ไหม ก็ต้องตอบว่า มีนะ แต่เน้นไปที่ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมโดยตรงหรือไม่ ไม่มั่นใจ ส่วนตัวมองว่า น่าจะอยู่ในสมรรถนะ 5 ข้อที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียน เช่น นักเรียนมีความสามารถในการสื่อสาร เปนความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมถึงการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง มีการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตัวเองและสังคม... นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดอย่างมีระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตัวเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม....”

(ครู, สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม 2561)

“...กรอบการพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ผมคิดว่า น่าจะอยู่ในจุดมุ่งหมายในการพัฒนานักเรียน ข้อที่ 5 ที่ระบุไว้ว่า นักเรียนมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเป็นความสามารถในการเลือกและเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม และจะต้องมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก คือ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย และ 8) มีจิตสาธารณะ หรือที่เราเรียกกันว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ในการส่งเสริมและพัฒนา ครูผู้สอนยังต้องส่งเสริมและพัฒนาเป็นส่วน ๆ ไม่สามารถทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งแล้วครอบคลุมทุกคุณลักษณะได้...”

(ครู, สัมภาษณ์, 25 กันยายน 2561)

“...การพัฒนานักเรียนจะต้องเกี่ยวข้องกับการบริหาร ทั้งในส่วนที่เป็นงบประมาณ วิชาการ บุคคล และบริหารทั่วไป เพราะการบริหารมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนทั้งในด้านตัวครูผู้สอน ตัวนักเรียน สื่อ วิธีการสอน การวัดและประเมินผล ทำให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งในส่วนของผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้สอน ผู้เรียนกับผู้บริหาร และความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน เมื่อสิ่งสนับสนุนทั้ง 3 ด้านนี้สมบูรณ์ จะทำให้การจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาทักษะของนักเรียนบรรลุเป้าหมายได้ง่ายขึ้น...”

(ครู, สัมภาษณ์, 11 กันยายน 2561)

จะเห็นได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ได้ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งการจัดการเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือการเปลี่ยนแปลงทางสติปัญญาที่มีลักษณะถาวร เป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกหัดที่มีการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน (ประกาศิต อานุภาพแสนยากร, 2556: 8) เพราะลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ การพัฒนาครูผู้สอนให้มีความพร้อมในการอำนวยการเรียนรู้ของนักเรียน การจัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เน้นกระบวนการกลุ่ม มีการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย จัดการประเมินการคิดทั้งระดับบุคคลและระดับกลุ่ม และการจัดบรรยากาศในการเรียนรู้ให้นักเรียนมีอิสระทางการคิดและมีการเสริมแรงอย่างสม่ำเสมอ จึงจะช่วยผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จในเรียนรู้ได้ จะต้องมีลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ชัดเจน เช่น 1) จุดประสงค์การเรียนรู้ต้องเน้นการพัฒนาความสามารถทางการคิด 2) เนื้อหาที่เรียนไม่จำเป็นต้องไปตามหนังสือแบบเรียน 3) กิจกรรมการเรียนรู้ต้องเน้นการปฏิบัติจริงให้เกิดผลงาน 4) สื่อการเรียนการสอนต้องมีลักษณะเป็นรูปธรรมและ 5) การวัดและประเมินผลไม่เน้นการตัดสินผลการเรียน และใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียนควรประสานกันเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และประสานความร่วมมือกับชุมชนในการวางแผน กำหนดนโยบายและขอความอนุเคราะห์ใช้ทรัพยากรจากชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายเป็นสำคัญ (กัลยา ตากูล, 2550; นริศรา เสือคล้าย, 2550; พรสวรรค์ พงษ์ดี, 2551) ทั้งนี้ ผลการวิจัยที่ได้ยังสอดคล้องกับแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542: 8) ในส่วนของการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นการบริหารการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงต้องให้จัดการเรียนรู้แบบมีทักษะกระบวนการ รวมถึงการส่งเสริมและพัฒนาครูให้จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยสนับสนุนให้ผู้เรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง สนับสนุนให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กัน และจัดการเรียนรู้แบบมีทักษะกระบวนการ (ดวงสมร โพธิ์อยู่, 2553) จะทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดีขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระจันทร์ หมั่นบำรุง (2551) ที่พบว่า การพัฒนาครูทำให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตรแบบบูรณาการ ผลจากการประเมินหลักสูตรแบบบูรณาการที่โรงเรียนสร้างขึ้น พบว่า ในภาพรวมมีความถูกต้องเหมาะสมมาก ผลการประเมินความถูกต้องเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู ในการประเมินสองครั้งแรก มีความถูกต้องเหมาะสมในระดับปานกลางหลังจากที่ครูได้รับข้อเสนอแนะจากผู้ประเมินทำให้ครูสามารถจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและการจัด

กิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้ดีขึ้น จากการประเมินความพึงพอใจจากคณะครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองนักเรียน ในภาพรวมมีความพึงพอใจที่ครูนำรูปแบบมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนมีหลักสูตรแบบบูรณาการที่เหมาะสมกับบริบทโรงเรียน ผู้เรียนและท้องถิ่น รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 1) กรอบแนวคิดและหลักการ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ข้อกำหนด 4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4.1) ขั้นเตรียมความพร้อม 4.2) ขั้นพัฒนาความคิด ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนย่อย คือ 4.2.1) การจุดประกาย 4.2.2) การรวบรวมความคิด 4.2.3) การประเมินทางเลือก 4.3) ขั้นปฏิบัติ ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนคือ 4.3.1) การสร้างสรรค์ผลงาน 4.3.2) การทบทวน 4.4) ขั้นประเมิน 5) การเตรียมการสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6) องค์ประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 7) บทบาทผู้สอนและบทบาทผู้เรียน (ปริญญ์ ทนันชัยบุตร, 2553) Todd Dewett and Melissa L. Gruys (2007) ได้อธิบายไว้ว่า เมื่อการจัดการเรียนการสอนมีขั้นตอนและวิธีการที่ชัดเจน จะทำให้ผู้เรียนมีการรับรู้เกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์และความสามารถของตนเพิ่มขึ้น วิธีการสอนในชั้นเรียนจึงมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียน และความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาขึ้นได้โดยผ่านการทำกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ผู้เรียนยังสนุกกับการเรียนด้วยกระบวนการดังกล่าวและรู้สึกว่าช่วยให้พวกเขาสามารถคิดได้อย่างลึกซึ้งได้มากขึ้น และมีความคิดเชิงวิพากษ์อย่างสร้างสรรค์ต่อไปได้

สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของโรงเรียนในภาคตะวันออก จึงเป็นการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและมีปัจจัยเกื้อหนุนอย่างน้อย 3 ประการ คือ ปัจจัยด้านการบริหาร ปัจจัยด้านการจัดการเรียนรู้ และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

2. การศึกษารูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของโรงเรียนในภาคตะวันออก พบว่า รูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไม่ได้เน้นไปที่การพัฒนาด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมเพียงทักษะเดียว แต่ได้มีการดำเนินการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและส่งเสริมการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนโดยภาพรวม มีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การจัดการเรียนรู้โดยเน้นประสบการณ์เป็นฐาน การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง การจัดการเรียนรู้เพื่อความเข้าใจ 6 ด้าน การจัดการเรียนรู้บนฐานการวิจัย การจัดการเรียนรู้ผ่านโครงงาน การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ทั้งนี้ จากการจัดสนทนากลุ่มครูและผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเป้าหมายได้สรุปว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมและทำให้ได้ผลลัพธ์ที่เหมาะสมกับสภาพและบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่งได้เป็นอย่างดี มีความเหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของโรงเรียนในภาคตะวันออก ดังข้อมูลที่ได้จากผู้บริหารสถานศึกษาและครูหลายท่าน เช่น

“...ไม่ได้เน้นการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมให้กับนักเรียนตรง ๆ แต่เป็นการส่งเสริมและพัฒนาในภาพรวมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน การพัฒนาทักษะและส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาเป็นรูปธรรมมากที่สุดในช่วงปีงบประมาณ 2559 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ดำเนินการพัฒนาครูตามโครงการคูปองพัฒนาครู มีจุดเน้นในการพัฒนาครูที่ส่งผลต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้น

กระบวนการคิดสู่ผู้เรียนใน 5 กลุ่มสาระหลัก ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เน้นรูปแบบการให้ความรู้ คำแนะนำ ติดตามประเมินผลโดยผู้เชี่ยวชาญ (Coaching and Mentoring by Specialist) ตลอดระยะเวลาการพัฒนาเป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับนโยบายด้านการศึกษาของนายกรัฐมนตรี นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมถึงมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีจุดเน้นในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีทักษะที่เหมาะสมและมีวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ให้นักเรียนมีความสามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาเป็น การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การใช้สื่อการเรียนรู้เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ การลดภาระงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนของครูและนักเรียน โดยใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา ครูก็ได้วางแผนให้นักเรียนได้ทำงานโครงการบนพื้นฐานการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นกลุ่ม ๆ พอทำงานเสร็จเรียบร้อยโดยมีครูเป็นผู้แนะนำ ให้นักเรียนสรุปผลการดำเนินกิจกรรมที่ได้ ในฐานะผู้บริหารจึงได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูได้เข้ารับการอบรมและพัฒนาตามโครงการดังกล่าว และเห็นความเปลี่ยนแปลงทั้งจากการสอนของครูและการกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออกมากขึ้นของนักเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน จึงเป็นการบูรณาการการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียนเกิดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมได้...”

(ผู้บริหารสถานศึกษา, สัมภาษณ์, 27 มิถุนายน 2561)

“...จริง ๆ แล้วครูทุกคนที่จัดการเรียนการสอนล้วนต้องการให้ลูกศิษย์คิดกันอยู่แล้ว เขาสอนให้เด็กคิดวิเคราะห์ด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ จัดการเรียนการสอนแบบโครงงาน จัดการเรียนการสอนบนฐานการวิจัย จัดการเรียนการสอนแบบการศึกษาทดลองสืบสาวเสาะแสวงหาข้อมูล เพียงแต่บางครั้งครูก็ไม่ได้นำมาใช้เพราะอย่างที่พูดเวลาไม่พอ กิจกรรมมันเยอะ อาจเล็กเชอร์สอนให้คิดไม่ยากหรอก อะไรก็คิดได้ทั้งนั้นแหละ เวลาเราหยิบของมาชิ้นหนึ่งเราก็ได้คิด การสอนแบบบูรณาการจึงมีความสำคัญต่อการคิดของนักเรียนมาก เพราะนักเรียนได้มีส่วนร่วม ได้คิด ได้ลงมือทำ ได้ผลผลิตจากการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้...”

(ครู, สัมภาษณ์, 18 กันยายน 2561)

“...ทางโรงเรียนมีโครงงานทางคณิตศาสตร์ให้เด็กทำกันเอง และครูจะเป็นคนคุมนับต้นไม้ นับสัตว์ ได้ทั้งวิทย์ด้วย คำนวณตัวเลขด้วย มีหลายสาระมาร่วมกัน มีบูรณาการครบ 8 สาระ โดยทางผู้อำนวยการจะให้นโยบายเรามา แบบว่าอยากให้จัดค่ายคร่าว ๆ ไว้ก่อน เราก็ไปประชุมกับพวกเราว่า เราจะทำอะไรดี แล้วก็จะเป็นรูปแบบนี้ โครงงานนี้สาระนี้ ๆ แล้วคือบูรณาการเหมือนกันหมด ก็คือนับต้นไม้ นับสัตว์ สำรวจ เขียนจำนวน เด็กเล็ก ๆ จะเป็นการสำรวจมากกว่า ถ้าเป็นโครงงานที่สำรวจต้นไม้ สำรวจบุคลากร เด็กเขาได้วิทยาศาสตร์ รู้จักประเภทของต้นไม้ แล้วก็สัตว์ จะรู้เลยตรงนั้นกบเยอะ เขาจะรู้เพราะเขาจะเล่นทั้งวัน...”

(ผู้บริหารสถานศึกษาและครู, สนทนากลุ่ม, 9 ตุลาคม 2561)

“...การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นรูปแบบกิจกรรมอีกรูปแบบหนึ่งที่ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนของครูประสบความสำเร็จในการสอน นักเรียนได้เรียนรู้ได้ครอบคลุมทุกกลุ่มสาระ เริ่มตั้งแต่การออกแบบกิจกรรมการแก้ปัญหา ออกแบบกิจกรรมตามวิธีการ/นวัตกรรมที่กลุ่มเลือกโดยศึกษาและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ของครูในแต่ละกลุ่มสาระ และประเมินผลการทดสอบการจัดการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติผ่านชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยครูวิเคราะห์หลักสูตร การกำหนดเนื้อหาสาระ รายละเอียดของรายวิชา จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน การประเมินผล ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน ศึกษารูปแบบการเขียนเอกสาร และกำหนดส่วนประกอบภายในแผนการจัดการเรียนรู้ จากตารา คู่มือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาเขียนเนื้อหาในหน่วยการ

เรียนรู้ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่คณะครูและผู้บริหารได้นำมาวางแผนเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง...”

(ผู้บริหารสถานศึกษาและครู, สนทนากลุ่ม, 2 ตุลาคม 2561)

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจึงเป็นการพัฒนาทั้งครูและผู้เรียน เพื่อให้ครูสามารถการสอนแบบบูรณาการได้ผ่านการพัฒนากลยุทธ์ และเป็นการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน จึงทำให้ได้กลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนาครูได้ ดังผลจาการวิจัยของนนทวัฒน์ ตรีนันทวัน (2559) พบว่า ทำให้ครูได้กลยุทธ์ 4 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์การวางแผน กลยุทธ์ปฏิบัติการ กลยุทธ์การสังเกต และกลยุทธ์การสะท้อนผล รวมถึงการนำกลยุทธ์พัฒนาครูไปใช้เพื่อการสอนแบบบูรณาการจะทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างรอบด้าน ซึ่งงานวิจัยของนนทวัฒน์ ตรีนันทวัน พบว่า ครูมีพัฒนาการในด้านการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 49.22 ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพตามความแตกต่างระหว่างบุคคล และมีพัฒนาการดีขึ้น คิดเป็นร้อยละ 53.85 การนำกลยุทธ์การพัฒนาครูเพื่อการสอนแบบบูรณาการ การพัฒนาผู้เรียนมาใช้อย่างรอบด้าน ทำให้การจัดการเรียนการสอนของครูมีประสิทธิภาพมากขึ้น และยังส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ผู้บริหารและครูควรพัฒนากลยุทธ์ การพัฒนาครูเพื่อการสอนแบบบูรณาการการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในระดับที่สูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุณรัสมิ์ บำรุงจิตร (2558) พบว่า ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้โดยบูรณาการณ์ทฤษฎีการสร้างความรู้และแนวคิดการเชื่อมโยง มีองค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล 2) ทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐาน 3) หลักการของยุทธศาสตร์ 4) จุดมุ่งหมายของยุทธศาสตร์ 5) การจัดการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 5.1) ขั้นก่อนการจัดการเรียนรู้ 5.2) ขั้นระหว่างการจัดการเรียนรู้ (DFFA) มีขั้นตอนย่อย 4 ขั้นตอน คือ 5.2.1) ขั้นนำ (Define and Decide) 5.2.2) ขั้นสร้างความรู้ (Focus on) 5.2.3) ขั้นสะท้อนความคิด (Feedback) และ 5.2.4) ขั้นประเมินผล (Assessment) 5.3) ขั้นหลังการจัดการเรียนรู้ 6) แหล่งเรียนรู้ 7) วัสดุสนับสนุนการเรียนรู้ 8) ความร่วมมือบนเว็บไซต์สังคมเครือข่าย 9) บทบาทผู้สอน 10) บทบาทผู้เรียน และ 11) การประเมินตามยุทธศาสตร์

รวมถึงจากผลการวิจัยของปานเพชร ร่มไทร (2558) พบว่า พัฒนารูปแบบการสอนตามกระบวนการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบนวัตกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการสำหรับนิสิตครู ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ การกำหนดความรู้ที่เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ การแสวงหาความรู้ การสร้างองค์ความรู้ การประเมินและเผยแพร่ความรู้ นิสิตครูที่เรียนด้วยรูปแบบการสอนนี้มีคะแนนความรู้ ความเข้าเกี่ยวกับการออกแบบนวัตกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการอยู่ในระดับสูง และนวัตกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่นิสิตครูสร้างขึ้นมีคุณภาพอยู่ในระดับดี คณิตศพล อมรสิน (2556) พบว่า เมื่อครูใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการ ครูได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เช่น การอภิปราย การสืบค้น การปฏิบัติจริง การทำโครงงาน เป็นต้น กิจกรรมในแต่ละหน่วยจะมีจำนวนไม่เท่ากัน ใช้เวลาในการเรียนรู้ไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่มาตรฐานการเรียนรู้เนื้อหาสาระว่าสัมพันธ์กับหน่วยการเรียนรู้ใด ครูมีปัญหาในการดำเนินงานการบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนกลุ่มสาระต่าง ๆ ในภาพรวม อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.39) และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ปัญหาด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนมีปัญหาน้อยกว่าข้ออื่นๆ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.10) สำหรับปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 2.10 เป็นปัญหาในระดับปานกลาง ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับอาคารเรียน ห้องเรียน ประกอบสื่อและสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน ผูกพันธ์ วิชาดี (2558) พบว่า การพัฒนาครู

ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบบูรณาการ ในวงรอบที่ 1 โดยใช้กลยุทธการประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศทำให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ สามารถจัดทำหน่วยการเรียนรู้และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ได้ แต่ยังพบว่ามีครูส่วนน้อยที่ยังขาดทักษะและความมั่นใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ ดังนั้น กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้วางแผนในการดำเนินการพัฒนาในวงรอบที่ 2 โดยได้ใช้กลยุทธ์การนิเทศภายในเพื่อเป็นการติดตามผลการพัฒนาครูให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการและสร้างความมั่นใจให้แก่ครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการยิ่งขึ้น ทำให้ครูเกิดทักษะในการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการ มีขวัญและกำลังใจที่ดีในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการรายหน่วยการเรียนรู้ และมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ

จากข้อค้นพบของการวิจัยทำให้ทราบว่า การนำการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและการนำกลยุทธ์พัฒนาครูเพื่อการสอนแบบบูรณาการมาใช้อย่างรอบด้าน ทำให้การจัดการเรียนการสอนของครูมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้ได้ผลลัพธ์ที่เหมาะสมกับสภาพและบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่งได้เป็นอย่างดี อีกทั้ง ยังส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ เหมาะสมต่อการพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของโรงเรียนในภาคตะวันออก ดังนั้น ผู้บริหารและครูผู้สอนควรพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและกลยุทธ์การพัฒนาครูเพื่อการสอนแบบบูรณาการอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีพัฒนาการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้มีปัจจัยเกื้อหนุนอย่างน้อย 3 ประการ คือ ปัจจัยด้านการบริหาร ปัจจัยด้านการจัดการเรียนรู้ และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารในการกำหนดนโยบายหรือส่งเสริมให้องค์ประกอบที่มีส่วนในการจัดการเรียนรู้ คือ ผู้สอน ผู้เรียน สื่อการเรียนรู้ วิธีการสอน การวัดและประเมินผล ได้รับการปรับปรุงและพัฒนา หรือมีการเตรียมการให้พร้อมเพื่อการใช้งานที่เหมาะสม สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมได้ จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติในการเตรียมการหรือวางแผนในการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติผ่านกระบวนการกลุ่ม การเชื่อมโยงความรู้ที่เป็นแก่นสู่การปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ที่คงทนถาวรขึ้น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะของผู้เรียน เช่น ทักษะทางปัญญา ทักษะการคิดเชิงประดิษฐ์ ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณแผ่นดิน มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปี 2561 และขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย

References

Amonsin,K.(2013).“Kan̆chatlaksut̄læka n̄rian kan̄sop̣nbæpbu ranak̄an̄samrapnak rianradapchanprath omsuksap̄ithiSi Rongrianban̄mu angthaoC̆hangwat‘ubonrat̄chathan̄iSangkatsamnaknga n̄ khet̄phu nthik̄an̄suksap̄rathomsuksa ubonrat̄chathan̄i Khet̄ 2” [Curriculum and integrated teaching course for the 4th grade students, Ban Muang school, Ubonratchathani Primary Educational Service Area Office 2], Master of Education in curriculum and teaching disciplines. University of North Bangkok.

Anuphapsænyakon, P. (2013). kan̆chatkan̄ rianru [learning management], Maha Sarakham: mahāwitthayālai rat̄chaphat Maha Sarakham.

Bamroongchit, A. (2015). “Kan̄phatthanāyutsāt̄kan̆chatkan̄kan̄rianrūdoibu ranak̄an̄tritdikan̄sang Kan̄phatthanāyutsāt̄kan̆chatkan̄kan̄rianrūdoibu ranak̄an̄tritdikan̄sangkhwāmrūlænǣokhi tkan̄chūamyongniyomphūaphatthanāthaksanaisatawatthi21khoṇngnakrianchanmatthay omsuksāt̄oṇton” [The development of learning management strategy by integrating constructivism theory and connectivism approach to develop the 21st century skills of lower mattayomsuksa student], Doctor of Philosophy Program in Strategies of Learning Management. Udon Thani Rajabhat University.

Chanprasert, S. (2014). Active Learning: Kan̆chatkan̄rian ru naisatawatthi 21 [Active Learning: learning management in the 21st century], Nityasan̄ SSWT. 42, 188 (May-June): 3-6.

Khootrakun, S. (2010). C̆hitwitthayak̄an̄suksa. Phimkhrangthi [Educational psychology], 8th ed. Bangkok: Chulalongkorn University.

King Mongkut’s University ofTechnologyNorthBangkok.(2014).Thaksahængkan̄rian ru naisatawatthi 21 [The learning skills in the 21st century], Bangkok: King Mongkut’s University of Technology North Bangkok.

Manbamrung, C. (2008). “kānphatthanā rūpbǣp kānboṛihān čhatkān dān kāčhatkān rīanrū bǣp burānākān khoṇng sathān suksā khanāt lek : koṛanī suksā rongrīan bān maisāmakkhī ‘amphoē lān krabū čhangwat kamphǣng phet” [Development of the Integrated learning management model of small schools: A case study of the Banmaisamakkhi school, Lan Krabue District, Kamphaeng Phet Province], Master of Education Program in Educational Administration. Kamphaeng Phet Rajabhat University.

National Education Act, B.E. 2542, (2542, 19 August). Rātchakitčhānubeksā. [Royal Thai Government Gazette], Volume 116, Episode 74 k: 1-23.

Oepsuksiri, A. (2013). Čhitwitthayāsamrapkhrū [Psychology for teachers],Bangkok:Chulalongkorn University.

Panit, W. (2012). Withīsāngkānrīanrūphūasitnaisatawatthī 21 [A way to create learning for students in the 21st century], Bangkok: Mūnnithisotsī-salittwong.

Phongdi,P.(2008).“Nǣothāngkānčhatkānrīanrūphūasongsœ̄mkhunthamČhariyathamlækhāniyom thīphungprasongkhoṇngphuboṛihānKhrūlæphūpokkhroṇngnakrīannairongrīansangkatsam naknganākhetphūnthīkānsuksānakornsawan Khet 3” [Learning approach to promote the virtues and ethics of administrators, teachers, and student parent, Nakhon Sawan Educational Service Area office 3], Master of Education Program in Educational Administration. Thepsatri Rajabhat University.

Phoyu, D. (2010). “kānboṛihān kāčhatkān rīanrū thī nēn phū rīan pen samkhan khoṇng rongrīan rātchaprachāsamāsai nai phra boṛom rāchūpatham čhangwat samut prākān” [Management of learning to emphasize the importance of the Rajpracha Samasai school, Samut Prakarn Province], Master of Education Program. Thonburi Rajabhat University.

Romsai, P. (2015). “kānphatthanā rūpbæ̀p kānsǭn tām krabūankān čhatkān khwāmrū phūa sœ̄msāng khwāmsāmat nai kān ʻǭkbæ̀p nawattakam kān rīan kānsǭn bæ̀p būranākān samrap nisit naksuksā khrū” [Development of teaching patterns according to the knowledge management process to reinforce the ability to design the integrated teaching innovation for teachers students], Doctor of Education Program in Curriculum and Instruction. Faculty of Education, Chulalongkorn University.

Secondary Educational Service Area Office 17. (2018). Rabopsārasonthētphūaboǭrihānkānsuksā [Information system for education management], Accessed on 1 January 2018. from http://data.bopp-obec.info/emis/school.php? Area_CODE=101717

Secondary Educational Service Area Office 18. (2018). Rabopsārasonthētphūaboǭrihānkānsuksā. [Information system for education management], Accessed on 1 January 2018. from http://data.bopp-obec.info/emis/school.php? Area_CODE=101718

Secondary Educational Service Area Office 6. (2018). Rabopsārasonthētphūaboǭrihānkānsuksā. [Information system for education management], Accessed on 1 January 2018. from http://data.bopp-obec.info/emis/school.php? Area_CODE=101706

Secondary Educational Service Area Office 7. (2018). Rabopsārasonthētphūaboǭrihānkānsuksā. [Information system for education management], Accessed on 1 January 2018. from http://data.bopp-obec.info/emis/school.php? Area_CODE=101707

Sornsin, S. (2016). Thaksakānrīanrūlænawatkam [Learning and innovation skills], Accessed on 15 January 2018. from http://www.gotoknow.com/varticle/500182

Suakhlai, N. (2007). “kānwičhai læ phatthanā phænkān čhat kitčhakam kān rīanrū tām næ̀okhit kān rīanrū dōi chai samǭng pen thān phūa phatthanā khwāmsāmat thāngkān khit khǭng nakrīan chan prathomsuksā” [Research and development of learning activities based on the learning concept of the brain as a base to develop the thinking of elementary school students], Master of Education Program in Educational Research. Faculty of Education, Chulalongkorn University.

Takun,K.(2007).“Kānsuksākānčhatkitkamkānrianrūlæsaphāpwætlo̜mphūasongsœ̄mthaksakānkhitl ækrabūankānkǣpanhāanākhotkho̜ngnakrianradapmatthayomsuksāpithīSām:Kranīsuksā ōngrīawachirawutwitthayālai” [Thestudyoflearningactivitiesandenvironmenttopromote thinking skills and future solutions of mathtayomsuksa 3 students: A casestudyofVajiravudh College School], Master of Education Program in Educational Research. Faculty of Education, Chulalongkorn University.

Tannachaiput, P. (2010). “kānphatthanā rūpbǣp kānčhatkān rianrū thatsanasin phūa phatthanā khwāmkhit sāngsan” [Developing a management model to learn visual arts to develop creativity], Doctor of Education Program in Curriculum and Instruction. Graduate School, Khon Kaen University.

Todd, Dewett and Melissa, L. Gruys. (2007). Advancing the case for creativity through graduate business education. *Thinking Skills and Creativity,* 2: 85-95.

Trinanthawan, N. (2016). “konlayut kānphatthanā khrū phūa kānso̜n bǣp būranākān kānphatthanā phū rīan yāng ro̜p dān rongrīan sōt suksā thēp rat samnak bo̜rihān ngānkān suksā phisēt” [Teacher development strategies for integrated teaching, Thepparat School for the Deaf, Special Education Administration Office], Master of Education Program in Educational Administration. Phetchaburi Rajabhat University.

Warabamrungkul, Th., Sawatdī, N. (2018). “khunnaphāp kānčhatkān rianrū khō̜ng naksuksā patibatkān so̜n nai sathān suksā Khana Kharusāt Mahāwitthayālai Rātchaphat Ramphai Phannī” [The Quality of Student’s Internship Instruction, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University], Veridian E - Journal, Silpakorn University. 11, 2 (May - August): 3495-3512.

Wichadi,P.(2015).“KānphatthanākhrūdānakānčhatprasopkānbǣpbūranākānsamrapdekPathomwa iSūphatthanādeklek‘ongkānbo̜rihānsuantambonkwangčhon‘AmphœphukhīaoČhangw atchaiyaphūm” [Developing a teacher integrated experience for early childhood, early childhood Development center, Kwang Joan Sub District, Phu Khiao District, Chaiyaphum Province], Master of Education Program in Educational Administration. Graduate School, Chaiyaphum Rajabhat University.

Witchawut,S. (2011). Čhitwitthayākānrīanrū [Learning Psychology], Bangkok: Thammasart University.

Yunyao,P.,Phumdiying,L.(2017).“rūpbæ̀pkānrīankānsǭnbæ̀pbanthœ̄ngkhǭngnaksuksāMahāwittha yālairātchaphatnakhǭnpathom” [Entertainment Instruction Model of NakhonPathomRajabhat University’s Students], Veridian E - Journal, Silpakorn University. 10, 3 (September - December): 904-920.